

Milliy Musiqa San'ati Va Yoshlar Tarbiyasi

Qolqanatova Alfiya

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institute Nukus filiali talabasi

Annotatsiya: Maqolada milliy musiqa san'atining yoshlar tarbiyasiga ta'siri va milliy musiqani tinglashning xususiyati haqida sharq mutafakkirlarining bildirgan fikr-mulohozalari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar tarbiyasi, musiqa san'ati, milliy ijrochilik, qadriyat, inson ruhiyati.

Musiqa inson hissiyotlariga kuchli ta'sir ko'rsatadigan muhim manbai hisoblanadi. Musiqa odamlarning hayotini, mavjudlikka bo'lgan munosabatini, musiqiy tovush ranglari orqali turli xil ichki tajribalarni aniq tasvirlaydi. Xalqimizning o'tmishi va bugungi kunini chuqurroq anglashga, milliy qadriyatlarimizga hurmat hissini shakllantirishda milliy musiqa san'ati unsurlari muhim omildir.

Yaxshi qo'shik hamma vaqt milliydir, shuning uchun ham u sarhadlarni tan olmaydi. Millatning ruhi ramzida jahon kezadi. Qo'shiqchiligimizda ming yillik moziydan kelayotgan haftalab ko'ylanadigan xalq dostonlari-yu eng ixcham haqqonalar, maqomu termalar mavjud, barchasida milliy ruh bo'rtib turadi. Bugungi o'zbek qo'shiqchiligining eng yaxshi namunalari asosan shu milliy zamindan ozuqa oladi. Insonning musiqa faoliyati asosan uch bosqichda amalga oshiriladi: ijod, ijro va tinglash (uquv). Har bir bosqichda asarning mazmun va shakli o'zgacha ko'rinishga ega bo'ladi. Ijod bosqichida badiiy g'oya va shakl muallif ongida mushtarak holda tug'iladi. Ijro jarayonida shakl va mazmun ijrochi tomonidan uning dunyokarashi, estetik tasavvurlari, shaxsiy tajriba va maxoratiga mos ravishda o'zgartiriladi. Musiqa ixlosmandlari ham ijro etilayotgan asarni o'zlarining xususiy didi, hayotiy va badiiy tajribasiga asoslanib qabul qilishadi.

Musiqa inson ruhiyatini ajralmas qismi. Musiqadan ozuqa olish uchun inson yuksak madaniyatli, sof qalb egasi, go'zallikni his eta oladigan, o'z kasbiga, Ona vataniga mehr ko'rgan bo'lishi kerak. Shu bilan birga, millatimiz ko'zgusi deya e'tirof etiladigan, milliy musiqa san'atimiz inson faoliyati unumdorligiga ta'sir qiladigan, ma'lum manoda kuch beradigan, ishga baraka bo'ladigan – ijodiy g'ayrat quroldir.

“Bilasizlarmi, madaniyat bilan yaqin bo'lgan insonning dunyoqarashi madaniyatli bo'ladi. Uning umri uzoq bo'ladi... Ashula bilan seni ishingda o'n baravar baraka bo'ladi. Odamning chehrasida mehr paydo bo'ladi”, - degan edi Prezidentimiz. O'zbek milliy qo'shiqlarini maromiga yetkazib kuylash, tinglovchining yuragiga ijobiy ta'sir qila olish – bir san'at bo'lsa, millatimiz ko'zgusi bo'lgan milliy qo'shiqlarini tinglashning o'zi ham bir san'atdir. Milliy qo'shiqlarimizdan bahra olish, undagi mumtoz kuy va g'azal o'yg'unligini tinglay olish, ardoqlash, e'zozlash – san'at chinavandalaridan ham ma'lum darajada saviya talab qiladi. Musiqaning inson ruhiyatiga ta'sir qilish borasida keng imkoniyatlari qadimdan oq musiqashunoslar, mutafakkirlar va olimlar diqqatini o'ziga jalb qilgan. Ular musiqa san'atining insonlarni shaxs sifatida shakllanishiga ta'sir qiladigan xususiyatlarini aniqlashga urunishgan. Darhaqiqat jahon fani ravnaqiga ulkan hissa qo'shgan buyuk

g'oyalari yaqqol namoyon bo'ladi. Buyuk mutafakkirlarimiz buni bejiz e'tirof etmagan. Alisher Navoiy aqliy, axloqiy va nozik tarbiya insonning eng go'zal fazilatlaridan biri ekanligini, musiqadan har kim zavq olishi kerakligini ta'kidladi. Navoiy o'z asarlarida musiqa tarbiyasining qirralarini chuqur o'rganib, shunday dedi: "Musiqa jamiyat hayotining muhim negizidir. Faqat musiqagina odamning qalbiga tiniqlik, mutanosiblik va o'z-o'zidan qanot tuyg'usini olib kiradi va uni baxtiyor qiladi". Xalqimiz tomonidan ijod etilgan badiiy-musiqiy asarlar o'z navbatida badiiy she'riyatsiz kamol topa olmasligini to'la tushungan ijodkorlar bu ikki buyuk san'at merosida bahramand bo'lishlikka barchamizni undagan holda, har bir asarning tub negizida go'zallikka, hayotiy barkamollikka chorlagan.

Vaqt o'tishi bilan musiqiy ta'lim jarayonida ilg'or g'oyalar, boy tajribalar qo'llanilib, musiqani bastalash rivojlandi. Bugungi kunda donishmandlarimizning musiqiy ta'lim tizimini shakllantirish va amalga oshirishda nazariy asoslari sohaning fundamental negizi bo'lib xizmat qilmoqda. Har bir bastakor aslan har bir yangi ijodini xalq musiqasining nafis ohanglaridan foydalangan holdagina yuksak did bilan bastalaydi. Bu yosh avlodni ma'naviy tarbiyalashning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi. Darhaqiqat, zamonaviy musiqamizda negizida katta va kichik mumtoz asarlar paydo bo'ladi. Milliy musiqa san'atimizning o'rganish asosan o'rta maktab davrida tuloqonli shakllanadi.

Shuning uchun ham mutaxassislar bu davrda bir qancha tavsiyalarni ilgari surishadi: yoshlarning yoshiga qarab milliy qo'shiq va kuylarini tanlash va to'shintirish, xalq ohanglari va qo'shiqlarini boshqa xalqlarning musiqasidan ajrata olishni o'rgatishdir. Hozirgi yoshlar musiqa san'atiga yengil qarashga o'rganib, tijoratga, shou-biznesga berilib ketmoqda. Yosh xonondalarimizning chet el ijodkorlariga taqlid qilishi oqibatida, tushunib-tushunmay xorij qo'shiqlarni milliy musiqa asarlarimiz bilan aranjirovkalash, milliy madaniyatimizga yengil yoki befarq qarashlar odat tusiga kirib qolishiga sabab bo'lish mumkin. Asrlar silsilasidan bizgacha sof holda yetib kelgan musiqiy boyliklarimiz xazinasini – kuy, qo'shiqlar, musiqa sozlari, ijrochilik, milliy qochirim va bezaklar durdona merosimiz o'zgarishi yaxshi emas. Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, milliy musiqa san'atimiz avlodan-avlodga bezavol yetib kelishida olimu-ziyolilarimiz ne-ne mashaqqat sarflaganlar. Yangi O'zbekistonda milliy musiqa san'atimizga qaratilayotgan e'tiborning yana bir jihati ijodkorlar erkinligining ta'minlanib, san'atkorlarga bo'lgan "taqiq"larning olib tashlangani va ijod ahliga yurtboshimizning yuksak hurmat-ehtiromidir. Bunday islohotlar natijasida millatimiz ko'zgusi bo'lgan milliy musiqa san'atimiz yangicha taraqqiyotga yuz tutishi va yangidan-yangi ijodkorlarning yetilishib chiqishiga turtki bo'lishi aniq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmedov B. Milliy musiqa san'ati – millat ko'zgusi.//jurn. Teatr №1. 2023. – Toshkent. (10-12 b)
2. G'oyib B., Ermuhammad K. Yana kelar sen kutgan bahor.//jur. Guliston №10. 1989 y. O'zKMK nashriyoti. (32 b).
3. Elmurodova G. Musiqa san'ati va uning bizning hayotimizdagi o'rni //jur. Ta'lim fidoyilari №1. 2022. – Toshkent (4-8 b).
4. Turanazarov N. Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari.: - Termiz. TerDU. 2006. 92 bet.
5. Ashurov M. Yoshlar tarbiyasida musiqa san'atining ahamiyati. Qarang: <https://znanio.ru/media/yoshlar-tarbiyasida-musiqa-sanatining-ahamiyati-2661546>
6. Mahkamova Sh. Insoniyat evolyutsiyasida musiqa san'atining tutgan o'rni//jur. "Science and Education" Scientific Journal. – Toshkent. 2021. № 2. www.openscience.uz
7. Julmatova S. Musiqiy ta'limning bola tarbiyasidagi muhim ijobiy jihatlari. //jur. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi. №3. 2022. (221-227 b).
8. Mahkamova Sh. Insoniyat evolyutsiyasida musiqa san'atining tutgan o'rni //jur "Science and Education" Scientific Journal. – Toshkent. 2021. № 2. www.openscience.uz

9. Kozimov J. Sharqona ma'naviyat va musiqiy meros.// jur. Ta'lim muammolari №4. – Toshkent: Tafakkur bo'stoni, 2014. – 80 b. (54-55 b).
10. Sharipova G., Asamova D., Xodjayeva Z. Musiqa o'qitish nazariyasi va maktab repertuari. – Toshkent: 2014. – 108 bet.
11. Axrorova M. Ta'lim-tarbiya jarayonida musiqa san'atining ma'naviy madaniy kamolotimizdagi o'rni va ahamiyati// konf. France international scientific-online conference: "Scientific approach to the modern education system" №1, 5 th april. Paris 2022.
12. Matyakubov E. Sharq mutafakkirlari musiqa merosining tarbiyaviy imkoniyatlari to'g'risida// jur Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – Toshkent. 2021. (746-753 b). www.oriens.uz
13. Kalkanatov, Asilbek. "PROFESSIONAL QUALIFICATION OF THE MANAGER IN THE CULTURAL FIELD." *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE* 2.9 (2023): 19-23.
14. Kalkanatov, Asilbek. "THE IMPORTANCE OF MANAGING THE PARTICIPATION OF CULTURAL AND ART INSTITUTIONS AND ORGANIZATIONS IN CULTURAL ACTIVITIES." *Journal of Innovation, Creativity and Art* 2.9 (2023): 7-10.
15. Abatbaevna, Sapparbaeva Gulshira, and Qolqanatov Asilbek Nazarbaevich. "History of the Development of Spiritual and Educational Processes in Karakalpakstan." (2023).
16. Юлдашева, Манзура, and Асылбек Колканатов. "ПУТИ ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ В СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЕ." *Journal of Culture and Art* 1.1 (2023): 16-20.
17. Zokirovich, Muminmirzo Kholmuminov, and Asilbek Kolkanatov Nazarbaevich. "A LOOK AT THE HISTORY OF CLUB ESTABLISHMENTS AND CULTURAL AND EDUCATIONAL PROCESS IN UZBEKISTAN." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.2 (2022): 37-44.
18. Юлдашева, Манзура, and Асылбек Колканатов. "OILAVIY DAM OLIISH MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA IJTIMOIIY VA MADANIY MARKETING." *Scientific journal of the Fergana State University* 3 (2022): 6-6.
19. Xolmo'Minov, Mo'Minmirzo, and Asilbek Qolqanatov. "MUFASSAL MUSHOHADALAR ME'MORIDAN MUFASSAL MUSHOHADALAR MEROJI." *Oriental Art and Culture* 3.2 (2022): 568-580.
20. Yuldasheva, Manzura, and Asilbek Qolqanatov. "O 'ZBEKISTONDA MUZEY MENEJMENTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI." *Oriental Art and Culture* 3.1 (2022): 254-260.
21. Xolmo'Minov, Mo'Minmirzo, and Asilbek Qolqanatov. "O'ZBEKISTONDA MADANIY-MA'RIFIY ISHLAR VA KUTUBXONALAR FAOLIYATI (XX ASR TAJRIBALARIDAN)." *Oriental Art and Culture* 3.1 (2022): 281-290.
22. Kholmuminov, Muminmirzo, and Asilbek Qolqanatov. "The Formation of the First Libraries in Uzbekistan and the Role of Increasing the Cultural and Educational Awareness of the Population." *International Journal on Integrated Education* 4.12 (2021): 146-151.
23. Kolkanatov, Asilbek. "IFTIKHORI TIMSOLI TUMOR BRANCH." *JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH* 2.11 (2023): 67-69.
24. Nazarbay o'g'li, Qolqanatov Asilbek. "OMMAVIY TOMOSHA MUASSASALARI FAOLIYATI TAHLILI." *Academic Integrity and Lifelong Learning (France)* 2 (2023): 15-21.

25. Kalkanatov, Asilbek, Shahabatdin Makhamatdinov, and Islam Urazbaev. "ACTIVITIES OF NEW KARAKALPAKSTAN CULTURAL CENTERS: REFORM AND ANALYSIS." *Art and Design: Social Science* 3.01 (2023): 1-4.
26. Xolmo‘Minov, Mo‘Minmirzo, and Asilbek Qolqanatov. "HIMMATNING QIYMATI ILM VA TAFAKKUR XAZINASI." *World of Philology* 2.1 (2023): 59-64.
27. Nazarbay o‘g‘li, Qolqanatov Asilbek. "OMMAVIY TOMOSHA MUASSASALARI FAOLIYATI TAHLILI." *Academic Integrity and Lifelong Learning (France)* 2 (2023): 15-21.
28. Nazarbai, Kalkanatov Asilbek. "NEW VOICE IN UZBEK DIRECTION." *Journal of Innovation, Creativity and Art* 2.12 (2023): 65-70.